

12-1-1944

Korte beschouwing rondom
mijn verblijf in het
Arbeidslager te Iken

1

Kort overzicht van mijn belevenissen na 12-1-44

Kodet ik wegens een kleine blessure tijdelijk ongeschikt werd om te werken, besloot ik van de gelegenheid gebruik te maken om een paar vrienden in Aken op te gaan roeken. Zonder gelijke papieren mag men niet reizen in Duitsland. Daarvoor moet men eerst van enige bevoegde instanties toestemming en vergunning hebben verkregen. Deze papieren had ik natuurlijk niet. Had ik ze maar eerst aangevraagd, dan had ik niet zoveel ellende mee hebben behoeven te maken.

De reis van Hettmann naar Aken verliep vlot, maar op het perron te Aken werd ik door een lid van de "Grüne Polizei" ingerekend. Ik werd naar het Arbeidsbureau gevoerd waar ik op 4 hoog werd vastgezet. Een bewaker werd mij toegevoegd zodat ik niet weg kon. Toen de man een uurtje later snakte als een os en ik van de gelegenheid gebruik wilde maken, snapte hij mij en werd ik in een kleinere cel gestopt waar reeds een Vlaam op mij zat te wachten. Nu had ik pas een originele gevangenis cel. Een ijzeren deur en een hoog smal raampje, geen verwarming

twee houten britsen en een W. L. Dit was den
 gehele inventaris. Zondags kwamen ons nog 2 We-
 en 1 Fransman ons gezelschap houden zodat wij
 de sauerige slaapruimte zo goed en zo kwaad
 als het ging moesten verdelen. Zo brachten wij
 4 dagen door. Dinsdagmorgens werden wij in
 een wasgelegenheid gebracht waar wij ons heer-
 lijk konden wassen en kammen. Daar trof ik
 nog een Hollander aan, Joh. Hohn uit Kerkrade
 met wie ik verder, alle lotgevallen zou delen.
 Het was de 21 ste Maart en een vies druilerig
 weertje sijpelde naar onszij. Wij werden onder-
 geleide overgebracht naar een hoofdgebouw der
 Gestapo in de Hindenburgstrasse. Wij waren
 vol goede moed want wij dachten niet anders
 of hier zouden wij weer in vrijheid gesteld
 worden. Wie schijnt onze verbanning en ontred-
 sing als wij in plaats van naar de vrijheid
 naar een kapper gevoerd werden die ons allen
 een keel hoofd moest knippen. Die straf woog
 zwaarder dan 6 weken opsluiting. Nu werden
 wij in een kelder gestopt waar ons al een vijf-
 sigtal Franssen opwachtede. Hier was het dat ik
 100 Mark betaalde voor een oude hoed. Ik schaan

de mij diep ro, als een spitsboef gebrandmerkt te moeten lopen. Daarom was die hoed mij op dat ogenblik welkomer dan iets anders. Na ongeveer een halve dag daar te hebben gezeten, werden wij in groepjes van 12 man overgebracht naar een onthuisingsstation. Als wilde beesten moesten wij ons spiermasker uitsleeden en gezamenlijk onder de douche, terwijl onze kleding inmiddels in een andere afdeling ontsmet werden. Tot slot van deze veelbewogen dag werden wij eindelijk overgebracht naar onze gratis verblijfplaats. Bij onze aankomst werd juist een Fransman van omstreeks 50 jaar half dood geslagen. Nadat onze namen opgenomen, ons geld en papieren afgenomen en ons een pannetje, lepel en teken verstrekt waren, konden wij een krib op zoeken en ons onder de anderen begeven.

Er waren ongeveer 150 man tezamen ondergebracht in een x.g.n. "Kuchhaus". De bedden stonden 4 hoog op elkaar. Er werd enig onderscheid gemaakt tussen Hollanders en Fransen, in zoverre dat men een Hollander alles kwaarder aanrekende. Een hoge van de Gestapo zei eens tegen mij: "Jullie zijn voor 99 9/10 % tegen ons en stuk voor stuk gebateurs." ischorgens werden wij

om 5 uur gewekt waarna men zich vlog moest wassen en aankleden. Daarna in de rij gaan staan voor het in ontvangst nemen van een stukje kudd.
 Om 6 uur precies kwam de commandant en was er Appell. Ongeveer 15 wachtmannen kwamen dan, allemaal personen die volkomen ongeschikt waren voor Militaire Dienst, en daarmee moesten wij dan naar verschillende der stad Aken om gruis te ruimen. Mijn vriend uit Kerkrade en ik zagen kans om bij elkander te blijven. Wij gingen onder geleide van een oud militair naar een Technische Hogeschool waar wij allerlei hondentaruweijjes te verrichten kregen. 's Avonds om 4 uur gingen wij weer terug om om 5 uur onze portie soep te ontvangen. Sleeds knollensoep, elke dag hetzelfde. Om half negen ging het licht uit en moesten wij gaan slapen. Geen woord mocht er dan nog gesproken worden. De andere dag begon hetzelfde liedje maar weer opnieuw. Een geluk hadden wij daarin dat wij allebei familie hadden wonen op kleine afstand van Aken. Door toedoen van dezen kregen wij een paar keer in de week wat eten bezorgd, zodat wij beiden tenminste voor de ergste honger gespaard bleven.

Wat dit eengoest kan ik dan ook niet anders dan mijn grote dank uitspreken voor alles wat deze mensen voor mij hebben gedaan.

Zo leefden wij van den ene dag in de andere en nu kom ik aan Pasen. Deze dagen waren zo mogelijk voor ons nog troostlozer dan anders. Het eten wat Stohr zou brengen en waarop wij vast gerekend hadden was afgenomen zodat wij Pasen moesten vieren met holle mazen. Eerste Paasdag meldde ik mij vrijwillig om te gaan werken daar dit nog beter is dan met een lege maag de ledigheid ook te brengen. Toen ik van een vrouw om een beetje water vroeg gaf zij mij een heele kan koffie voor ons allen en dan mij nog een lekker belegd broodje. Tweede Paasdag moesten wij 's middags leren marcheren. Wie het niet gauw genoeg netjes deed, kreeg een pak slaag of moest net zo lang robben tot hij er bij neer viel. Daarna kregen wij allerlei kleine kinderspellen te doen zoals in de ronde kring, enz. Je voelde je daar net zo'n kleine jongen en zo werd je ook inderdaad behandeld. Ik was blij dat deze triestige dagen voorbij waren en ik weer kon gaan werken. Op Woensdag 15 April kreeg ik een bombardement mee.

te maken waarvoor ik wonder boven wonder levend
 aftuim. 's Avonds half negen ging het licht uit
 en weldra was alles in diepe rust. Om half elf
 ongeveer schrokken wij wakker van een bom die op
 100 meter afstand ontplofte. Kort daarop volgde een
 explosie vlak naast het gebouw. Alle ruiten spron-
 gen en het licht ging uit. Een ware stormloop
 werd gericht naar de ingang der schuilkelder.
 Mijn vriend en ik waren een der laatsten, ik zag
 nog kans mijn schoenen en jas mee te nemen. Een
 Duitser die de deur der schuilkelder zou sluiten
 kreeg die deur door een bom die op 5 mtr. afstand
 ontplofte tegen zijn hoofd geslingerd en viel dood
 in de armen einer Hollander. Aan alle kanten vie-
 len nu bommen en het gebouw stunde in al zijn
 voegen. Moeders gilden om hun kinderen en ge-
 worden smeekten om hulp en water. Het mijn
 vriend wachtte ik op de dingen die komen zouden.
 Vreemd genoeg voelde ik mij zo rustig als wat. Het
 gehele bombardement duurde niet langer dan een
 kwartier, het scheen een eeuwigheid te duren. Di-
 rect begonnen wij daarna de doden en gewonden
 te bergen. Ikzelf had wel verscheidene stenen op
 mijn lichaam gekregen maar geen noemenswaar.

dig letsel opgelopen. De commandant vroeg direct
 daarop vrijwilligers om een beginnende brand te
 gaan blussen. Lok daar was ik weer bij. Met 15 man
 gingen we aan het werk. We werkten 3 uur aan
 een stuk maar konden het niet bolwerken. Toen
 kreeg ik gelegenheid een blik om mij heen te slaan.
 De hele stad stond in lichter laesie, tijdboom-
 men ontploften door de grote hitte, de toren van
 een neerstaand kerkgebouw viel donderend in el-
 kaar, de hemel was rood gekleurd van de vlammen.
 Wanneer wij elkander tegen kwamen gaven wij elkaar
 de hand en feliciteerden elkander. Wij wisten dat
 wij van een wissel dood ontkomen waren. Een boom
 was in een vijfertje terechtgekomen, welke geheel ver-
 duwen was. Een andere boom legde een onderaards
 beekje bloot welke nu gebruikt werd om een brand-
 spuit op aan te sluiten. De verdere nacht zijn wij
 toen bezig geweest met blussen. Toen de ochtend
 doorbrak konden wij ons eens bekijken. De meesten
 liepen op hun blote voeten zonder hand aan hun
 lichaam en we waren allen zonder uitzondering zo
 zwart als roet. Ik had een ontsloten oog waarmee
 ik toen eerst naar een ziekenhuis ben gegaan. Daar
 is het oog geheel gereinigd en mijn been waarop ook

een stuk ijzer gevallen was verboden. Daarna mocht
 ten wij een paar uur rusten waar ik dankbaar
 gebruik van maakte. 's Middags werden wij ontheld
 op een goede hap stamppot wat er in ging als kook.
 Om 2 uur of 3 werd er weer luchtalarm ge-
 blazen. Enige Engelse Jagers kwamen eens Gods-
 hoogte nemen. Om 5 uur kwamen enige officieren
 der Gestapo met een lijst voor ontslagenen. Ik
 had een stille hoop dat ik er bij zou zijn maar
 het mocht niet zo zijn. Mijn vriend uit Berk-
 rode was er wel bij en zo bleef ik alleen sch-
 ter. Alle papieren die in een ijzeren kast gebo-
 ren waren, waren eveneens verloren gegaan. Mijn
 pas, persoonsbewijs en portefeuille met geld waren
 eveneens voor de haaien. Daar we geen dak
 meer boven ons hoofd hadden moest er naar een
 andere gelegenheid uitgezien worden. Deze was
 spoedig gevonden. Om 5 uur werden wij op mars-
 geres. Tegen kilometer moesten wij tippelen. Zon-
 der schoeisel, de meesten zonder noemenswaardige
 bedekking ging deze tocht voort. Onder deze
 wandeling heb ik mij nog een nieuwe vriend ge-
 maakt. Een jongen uit Arnhem. Hij werkte bij de
 Spoorwegen en was wegens sabotage vastgeres. De

barak waarin zij gelegen waren was in brand ge-
 stoken en door de later onvindbare bleef, waren
 een drietal van hen er uit gepikt en vastgered.
 Het was een fidele kool dat moet ik wel zeggen.
 Wij kwamen in een dorp nabij Aken en werden on-
 dergebracht bij de Russen. Het waren wel kome-
 radschappelijke lui, maar zo vies en smerig dat
 je er in het λ eerst van walgte. Het stikte er
 van de vlooiën. Zo goed en zo kwaad als het ging
 werden wij nog enigszins spart gered. Een behoefde
 de meesten niet, als blokken vielen zij op de een
 of andere kribbe en waren weldra onder zeil. Voor
 al de ouderen onder ons hadden het knap te kwaad.
 Het eerste wat ik deed was eerst mijzelf eens
 grondig te wassen, daarna voelde ik mij al weer
 een heel onder mens. De andere dag mochten wij niet
 rusten, als dank voor onze houding die nacht tij-
 dens het bombardement. Een Fransman van omstreeks
 40 jaar werd deze dag half dood geslagen. Hij
 was die bewuste nacht te enige geweest die niet
 meegeholpen had en stikken in een hoekje was ge-
 kroepen. Dat hij eerst met de blote vuist bewerkt
 werd was niet voldoende, er werd zelfs van een
 gummitrappel gebruik gemaakt. De man is stou.

wens de volgende dagen zo getreiterd dat hijzelf
 niet meer wist wat hij deed. Steeds maar weer moest
 hij robben, op de buik liggend steeds de armen ~~af~~
 keer en weer door laken trekken, net zo lang tot
 hij niet meer bij machte was er dan regende het
 twee slagen op de ongelukkige zo lang tot hij
 er bewusteloos bij neerreeg. Het was voor die lie-
 den een sinistisch spelletje waarvoor zij maar niet
 genoeg konden krijgen. Elke keer als een aantal
 van hen bijeen was, moesten wij er om heen komen
 staan en ving het spelletje weer aan. Vooral een
 van hen stak waf dit treiteren betreft ver boven
 de anderen uit. Het was een mansperkoon, woon-
 schtig in het gebied tussen Eupen en Chalmidy.
 Wanneer er mensen voorbij kwamen, terwijl wij on-
 der zijn toezicht werkten, die medelijden hadden
 en ons een stuk brood wilden toesteken werden zij
 afgesnauwd en bedreigd met grüne Polizei of Ges-
 tapo. Wij mochten onder elkaar zelfs niet eens spre-
 ken. Ik ben niet haastdruwend en de rest kon wat
 mij aangaat weer vrijuit gaan, maar deze man zag
 ik toch het liefst maar op de plaats waar hij
 thuis hoort. Aan de galg. Het beste nou zijn, dat ik
 hem maar een poosje onder behandeling kreeg.

Het dorpje waar wij beland waren was wel mooi. De naam ben ik in die tussentijd vergeten. Overal bossen en landerijen en niet steeds die stinkende fabrieken om je heen. De dag volgende aan dien lue aangekomen waren mochten wij "thuis-blijven" bijkomen van het schrikkelijke bombardement. Toen ik mij nog eens goed bekeek bleek het dat ik een kleide verwonding opgelopen had aan mijn dijn en een sneede over mijn been. Mijn kleding was totaal vernield. Ik had een broek aan met grote gaten er in en mijn schoenen waren niet toetsbaar. Een geluk had ik, dat ik mijn jas nog had, die kon veel van mijn uiterlijke soberheid bedekken.

